

rı işlenmiş, bu arada imandan sonra yaratana yönelik en büyük görev olarak namaz, yaratılmışlara yönelik en büyük görev olarak malî yardım üzerinde durulmuş, başarmak için de sabır ve samimiyet tavsiye edilmiştir.

Bazı tefsir kaynaklarında Übey b. Kâ'b yoluyla Hz. Peygamber'e nisbet edilen, "Rûm sûresini okuyan kimseye yer ve gök arasında Allah'ı tesbih eden meleklerin sayısının on katı mükâfat verilir, o gün ve gecede kaybettiği sevapları kazanmış olur" meâlindeki rivayetin (meselâ bk. Zemahşerî, IV, 590; Beyzâvî, III, 353) mevzû olduğu kabul edilmiştir (Zemahşerî, I, 346; Muhammed et-Trablusî, II, 719). Rûm sûresi hakkında yapılan çalışmalar arasında Abdülmün'im Abdüşşeffî Seyyid Hasan'ın *Ne-mâzic mine'l-ḥaḍâreti'l-Kur'âniyye fî sûreti'r-Rûm* (Kahire 1985) ve Abdülhamîd Zeynüddin Rızâ Hûce'nin *ed-Da'Ve ila'llâh fî sûreti'r-Rûm* (doktora tezi, 1410/1990, el-Câmiatü'l-İslâmiyye [Medine]) adlı eserleri zikredilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Taberî, *Câmi'u'l-beyân* (nşr. Sıdkî Cemîl el-Atâr), Beyrut 1415/1995, XXI, 20-27; Vâhidî, *Es-bâbü'n-nüzûl*, Kahire 1379/1959, s. 197; Zemahşerî, *el-Keşşâf* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd v.dğr.), Riyad 1418/1998, I, 346; IV, 590; Beyzâvî, *Envârü't-tenzîl*, Beyrut 1410/1990, III, 353; İbn Kesîr, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-'azîm*, Beyrut 1385/1966, V, 341-345; Muhammed et-Trablusî, *el-Keşfü'l-ilâhî 'an şedîdî'z-za'f ve'l-mevzû' ve'l-vâhî* (nşr. Mahmûd Ahmed Bekkâr), Mekke 1408/1987, II, 719; Abdullah Mahmûd Şehhâte, *Ehdâfû külli sûre ve makâşidühâ fî'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Kahire 1980, I, 289-292; M. Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, Beyrut 1420/2000, XXI, 5-13; Ca'fer Şerefeddin, *el-Mevsû'atü'l-Kur'âniyye ḥaşâ'isü's-süver*, Beyrut 1420/1999, VII, 1-25; Zuhûr Ahmed Azher, "er-Rûm", *UDMİ*, X, 395-396; Seyyid Muhammed Hüseyin – Mahbûbe Müezzîn, *DMT*, IX, 363-364.

M. KÂMİL YAŞAROĞLU

RÛME KUYUSU

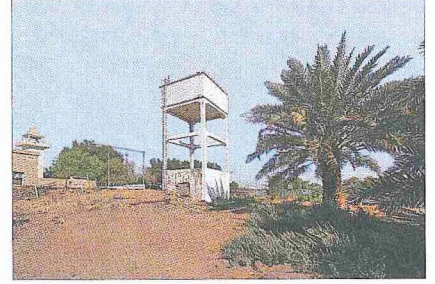
(بئر رومة)

Medine'de

Hız. Osman tarafından satın alınarak vakıf haline getirilen kuyu.

Medine'nin güneybatısında yer alan Akik vadisinin aşağı kısmında sel sularının toplandığı yerde şehrin en eski kuyularından biridir. İlk defa kimin tarafından kazıldığı bilinmeyen kuyu bir ara kapanmış, İslâmiyet'in doğuşu sırasında Müzeyneliler'den biri tarafından yeniden açılmıştır. Adını, bu kuyudan insanlara su dağıtan Rûme adlı bir kadından veya daha sonra mülkiyetini ele geçiren Rûme el-Gıfârî adlı şahıstan ya da Akik'in bu bölgesinin aynı isimle anılmasından aldığı rivayet edilmektedir (Belâzürî, II, 200).

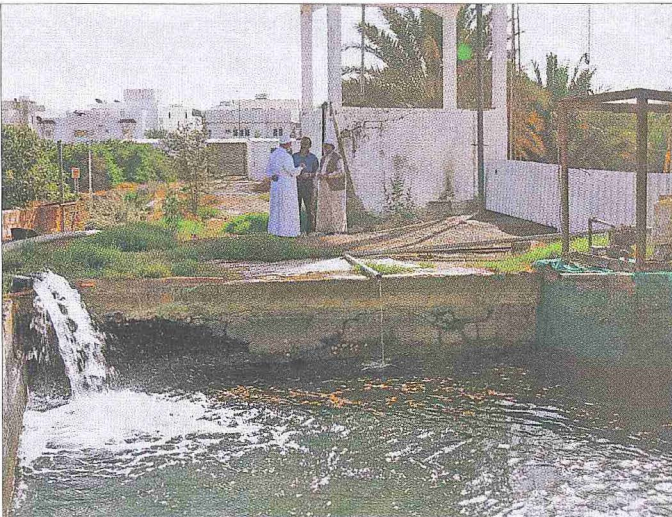
Hicretten sonra müslümanlar Medine'de içme suyu sıkıntısı çekmeye başladı. Şehrin içme suyu kaynaklarının başında gelen Rûme Kuyusu'nun sahibi olan ve bazı rivayetlerde yahudi olduğu bildirilen kişi kuyunun suyunu satıyordu. Resûlullah ona ücret almaktan vazgeçmesini teklif edince geçim için başka bir gelirinin bulunmadığını belirterek bunu kabul etmedi. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem, kuyuyu satın alıp müslümanların istifadesine sunacak şahsa bu hizmetine karşılık olarak cennetin verileceğini, bütün günahlarının bağışlanacağını, kendisine cennette bu kuyudan daha güzel bir su kaynağının verileceğini bildirdi (Buhârî, "Müsâkât", I, 74; Tirmizî, "Menâkıb", 57; İbn Sa'd, I, 392). Hız. Osman, Rûme Kuyusu'nu satın almak istedi. Sahibi tamamını satmaya yanaşmayınca yarı hissesini alarak kuyuyu nöbetleşe kullanmak üzere onunla anlaşma

Rûme Kuyusu

yaptı. Daha sonra ortağı kendi hissesini de satmak isteyince tamamını aldı ve müslümanların kullanımına sundu. Kaynaklarda Hız. Osman'ın Rûme Kuyusu'na 20.000, 30.000, 35.000 veya 40.000 dirhem ödediği rivayet edilir. Bu rivayetlerden aynı zamanda Hız. Osman'ın kuyunun tabanını genişleterek suyunu arttırdığı anlaşılmaktadır. Hız. Peygamber, Bi'rû Osman adıyla da meşhur olan Rûme suyundan Hendek Gazvesi'nde içerek suyun tadını övmüştür (a.g.e., I, 390, 392). Hız. Osman'ın İslâm'da ilk vakıf örneklerinden biri olan bu davranışı Resûl-i Ekrem tarafından övüldüğü gibi Medineliler'in hâfızasında da derin izler bırakmıştır. Hız. Osman, evini kuşatan isyancıları vazgeçirebilmek için onlara Rûme Kuyusu'nu satın alması ve Tebük ordusunu donatması gibi cennetle müjdelenmesine vesile olan iyiliklerini de hatırlatmıştı.

Ömer b. Abdülazîz gibi Medine valileri tarafından Rûme Kuyusu'na özel önem verilmiş ve taşla örülerek muhkem hale getirilmiştir. Ancak Abbâsîler döneminde Medine'nin nüfusunun azaldığı yıllarda şehir merkezinden oldukça uzakta bulunan Rûme Kuyusu'nun suyuna ihtiyaç duyulmadığı da olmuştur. Bununla birlikte kuyu Medine'nin en kaliteli suyu olma özelliğini hiçbir zaman kaybetmemiş ve Medine'ye gelenler tarafından ziyaret edilmiştir (İbn Cübeyr, s. 151; İbn Battûta, I, 144). Daha sonra kullanılamaz hale gelen kuyuyu 750'de (1349) Mekke Kadısı Şehâbeddin Ahmed b. Muhammed et-Taberî ıslah etmiş ve suyunu arttırmak için tabanını tekrar genişletmiştir. Medine'ye üç defa giden Ayyâşî (ö. 1090/1679), şehre uzaklığından dolayı Rûme Kuyusu'nu ancak bir defa ziyaret edebildiğini kaydeder (*er-Rihletü'l-Ayyâşîyye*, I, 268). 1040 (1630-31) yılında yeniden tamir edilen kuyunun çevresi ağaçlandırılmış ve yanına küçük bir

Rûme Kuyusu

mescid inşa edilmiştir. Ardından Medine'ye gelen yabancıların ve fakirlerin geceledikleri bir mekân haline gelmiştir (*Mir'âtü'l-Haremeyn*, II, 1075). Osmanlı döneminde birkaç defa tamirat geçiren Rûme Kuyusu, Medine Suûdî idaresine geçince Mescid-i Nebevî'ye ait vakıf alanı içerisinde kalmıştır. Günümüzde etrafında iki ayrı kuyunun kazıldığı Rûme Kuyusu süs bitkileri ekimiyle deneme üretiminin yapıldığı bir alanda bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât* (nşr. M. Abdülkâdir Atâ), Beyrut 1410/1990, I, 390, 392; İbn Şebbe, *Târîhu'l-Medîneti'l-münevvere*, I, 152-154; Belâzûrî, *Ensâb* (Zekkâr), II, 200-202; İbn Cübeyr, *er-Rihle*, Beyrut, ts. (Dârü's-şarkı'l-Arabî), s. 151; İbnü'n-Neccâr el-Bağdâdî, *ed-Düretü's-semine fi târihi'l-Medîne* (nşr. M. Zeynühum M. Azeb), Kahire 1416/1995, s. 107-109; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 299-300; Cemâleddin el-Matarî, *et-Ta'rif bimâ enseti'l-hicre min me'âlimi Dârü'l-hicre* (nşr. Saîd Abdülfettâh), Mekke 1997, s. 157-159; İbn Battûta, *Tuhfetü'n-nüzzâr*, I, 144; Semhûdî, *Vefâ'ü'l-vefâ' bi-ahbâri dâri'l-Musta'fâ* (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd), Beyrut 1404/1984, III, 967-971; Ay-yâsî, *er-Rihletü'l-Ayyâsiyye*, Rabat 1397/1977, I, 268; *Mir'âtü'l-Haremeyn*, II, 1075; M. M. Hasan Şürrâb, *Ahbabü'l-vâdi'l-mübârek el-Akîk*, Medine 1405/1985, s. 132-133.

MUSTAFA SABRİ KÜÇÜKAŞCI

RUMELİ

**Osmanlılar'ın
Balkan yarımadasına verdikleri
coğrafi isim
ve bu bölgeyi içine alan eyalet.**

Bizanslılar'ın kendileri ve ülkeleri için kullandıkları Romaioi, Romania kelimeleri İslâm dünyasında onların Rum, Doğu Roma İmparatorluğu ülkesinin de "bilâdü'r-Rûm" veya "memleketü'r-Rûm" şeklinde tanınmasına yol açmış, bu tabirler, Anadolu'nun Türk-İslâm hâkimiyeti altına girmesinden sonra Rum ismiyle Bizans idaresinde bulunmuş Anadolu'yu gösteren bir coğrafi ad olarak yaygınlaşmıştır. Batılı seyyahlar, XIII. yüzyılda Türkler'in idaresindeki Anadolu'ya Turquemenie (Turquie) ve Bizans İmparatorluğu'na tâbi yerlere Romania (Romania) diyorlardı. Nihayet bu tabir, daha ziyade Ortodoks Yunan mezhebinin hâkim bulunduğu Balkan yarımadasını ifade etmeye başladı. Osmanlı Türkleri, Balkanlar için Rum-ili adını Romania'dan aldılar ve Anadolu'ya karşı denizin ötesinde Bizanslılar'dan fethettikleri bölgeler için kullandılar. Yalnız Rum adı ise eski mânasını muhafaza ederek Anadolu'da Selçuklular'ın hâkim olduğu yerleri gösteren coğ-

rafi bir isim olarak kaldı. Rumeli, tarihî bir adlandırma olmasının dışında günümüzde İstanbul şehrinin Boğaz'ın batısında kalan kesimlerinin adı olarak Rumeli yakası şeklinde kullanılmakta, ayrıca bu yakada Rumelihisarı ve Rumelikavağı gibi semt adlarına, Boğaz'ın daha yukarı kesimlerinde Rumelifeneri gibi köy isimlerine rastlanmaktadır.

Bizans İmparatoru I. Iustinianos zamanında imparatorluğun kuzey sınırları Tuna ve Drava ırmakları idi. Osmanlı hükümdarları da I. Bayezid'den itibaren Tuna nehri güneyinde uzayan yarımadayı kendi hâkimiyet sahaları şeklinde düşündüler ve Ege denizi adalarını (Eğriboz, Midilli, Rodos) aynı coğrafi-siyasî sınırlar içine soktular. II. Murad, Macaristan ile 1444'te yaptığı antlaşmada Macarlar'ın Tuna'yı aşmayacağına dair söz alırken açıkça bu geleceği takip etmekteydi.

Anadolu Türkleri'nin Balkanlar'da ilk yerleşmesi 660'ta (1262) Selçuklular'dan II. İzzeddin Keykâvus'un Bizans'a kaçıp sığınması hadisesiyle alâkalıdır. İmparator VIII. Mikhaıl Palaiologos ona ve askerlerine yerleşmek üzere Dobruca ilini tahsis etti. Bunun üzerine Anadolu'dan kendisine taraf tar olan bir göçebe Türk grubu Sarı Saltuk Baba ile beraber Dobruca'ya geçti ve otuz kırk oba ile iki üç kasaba oluşturdu. Babadağ kasabasını İbn Battûta 730 (1330) tarihlerinde zikreder. XIII. yüzyılın ikinci yarısında Altın Orda Hanı Berke ve ondan sonra Emîr Nogay, Balkan işlerine yakından müdahale ettiler ve Dobruca'daki müslüman Türkler'i himayeleri altına aldılar. Aşağı Tuna üzerinde Sakçı (İsakça) bu tarihlerde bir müslüman şehri ve Emîr Nogay'ın bir karargâhi olarak zikredilmektedir. Nogay'ın ardından Altın Orda Hanı Tohtu, Sakçı'ya oğlu Tukaı Boga'yı yerleştirdi. Nogay'ın oğlu Çeke'yi (Çaka) öldüren Bulgarlar, Dobruca Türkleri'ni rahatsız etmeye başladı. Bunun üzerine Dobruca Türkleri'nden bir kısmı 1307-1311 arasında Anadolu'ya döndü; kalanlar ise Hristiyanlığı kabul etti. 1365 yılına doğru Dobruca'da Balık ve kardeşi Dobrotiç idaresinde kurulmuş olan Dobruca Despotluğu'nu bu Türkler ile Hristiyan Kumanlar'ın kurdukları kuvvetle ileri sürülebilir. Despotluğun merkezi başlangıçta Kaliakra, Osmanlı Türkleri geldiği sırada ise Varna idi.

Batı Anadolu'yu fetheden Aydınoğulları, Saruhanoğulları ve Karesi beyleri donanmalarıyla Ege denizini geçerek Balkanlar'a akınlar yapmaya başladı. Bu akınların en tanınmış kahramanı Aydınoğulları'ndan Gazi Umur Bey'dir. 749'da (1348) Umur Bey'in

vefatıyla Aydınoğulları'nın Latinler'le uğraşmaya mecbur kalması sonucu Rumeli harekâtında öncülük Osmanlılar'a geçti. Sırbistan Kralı Duşan'ın 1345'te ölümünün ardından müttefiki Bizans İmparatoru VI. Ioannes Kantakuzenos'un kızıyla evlenen Orhan Bey, Balkanlar'daki etkisini arttırdı. Bizans İmparatorluğu'nda patlak veren ikinci iç savaşta Sırp ve Bulgarlar, V. Ioannes Palaiologos'u desteklerken Osmanlılar, Kantakuzenos'un yanında yer aldı. Orhan Gazi'nin, oğlu Süleyman Paşa kumandasında gönderdiği 10.000 kişilik bir kuvvet V. Ioannes'i destekleyen Sırp-Yunan kuvvetlerini bozguna uğrattı. 753 (1352) sonbaharında kazanılan bu zafer Osmanlılar'ın Rumeli'de yerleşmesini sağlayan bir dönüm noktasıdır. Bu tarihe doğru Rumeli artık Anadolu gazileri için dâimî bir faaliyet sahası haline geldi. Kendiliğinden toplanan gazi grupları, Bizans'ın iç mücadelelerine katılmak yahut Sırp'lar'a ve Bulgarlar'a karşı yapılan harekâtı desteklemek ve akın yapmak üzere sık sık Rumeli'ye geçmeye başladılar.

Kantakuzenos, Süleyman Paşa'nın bu sefer esnasında Trakya'da bazı noktaları ele geçirdiğini ve boşaltmak istemediğini bildirir ve bunlar arasında yalnız Tzympe'yi (Çimbi, Cinbi, Cimbini) zikreder. Osmanlı kronikleri ise onun Çimbihisarı'nı, Aya-Şiline'yi (Aya-Şilonya), Od-Köklek'i (Balabanck), Eksamiliye'yi (bugün Eksamil), Akça-Burgos'u fethettiğini yazar. 1352'de Süleyman Paşa'nın işgal ettiği ve Kantakuzenos'un boşaltılmasına çalıştığı yerler bu hisarlar olmalıdır. Buna göre Osmanlılar'ın Rumeli'de ilk yerleşmesi 1352 yılında Gelibolu'nun berzah kısmında vuku bulmuştur. Gelibolu'nun fethi bundan iki yıl sonradır. Güvenilir çağdaş bir kaynağa dayandığı bugün kesin olarak meydana çıkan Enverî'nin *Düstûrnâme*'sine göre Osmanlılar'ı Rumeli'ye geçip yerleşmeye teşvik eden Gelibolu tekfurı Asen'in oğludur. Bu zat Müslümanlığı kabul etti ve Melik adını aldı. Onun teşvikiyle Lapseki'de bir gemi yapıldı ve asker sevk edilerek karşı sahilde önce baskınla Akça-Burgos zaptedildi, ardından Kozludere'ye 3000 asker geçip Bolayır'ı aldı. 2 Mart 1354'te bir deprem neticesinde kale surlarının yıkılması üzerine Osmanlılar gelip müdafaasız Gelibolu'yu ele geçirdiler. Kantakuzenos'un verdiği bilgiye göre kendisi 10.000 altın gönderip Çimbihisarı'nı Süleyman'dan almaya çalıştığı bir sırada "Allah'ın takdiri" ile şiddetli bir deprem Trakya'daki şehirlerin hemen hemen tamamını harap etmiş, halk henüz surları ayakta duran şe-